

Адміністративне право

УДК 342.9 (346.26)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15752821>

**Актуальні проблеми адаптації малого та середнього підприємництва до
воєнних подій в Україні**

Багнюк Максим Миколайович

аспірант, кафедра права, Приватний вищий навчальний заклад

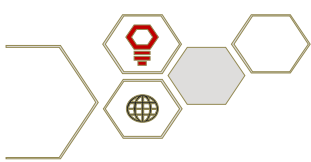
«Європейський Університет», м. Київ, Україна,

<https://orcid.org/0009-0003-8684-369X>

Прийнято: 10.06.2025 | Опубліковано: 21.06.2025

***Анотація.** Зміст статті спрямований на розкриття основоположних засад з подальшим виробленням алгоритму підтримки вітчизняного малого та середнього підприємництва в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну. З'ясований відсоток вразливості бізнесу до воєнних подій: за результатами, оприлюдненими у січні 2025 року, майже 75% суб'єктів підприємництва припинили свою діяльність, що вказує на невтішну тенденцію до різкого зменшення кількості господарюючих суб'єктів, що безпосередньо пов'язано з труднощами в економічній галузі та реформами в нормативно-правовій базі.*

Проте здебільшого переважна кількість підприємств не зупиняються на досягнутому й продовжують шукати інноваційні методики з адаптаційних механізмів в умовах специфічних обставин: проводять роботу із залучення додаткових резервів із подальшої підтримки власної життєдіяльності, здійснюють сукупність трансформаційних чи релокаційних заходів задля збереження об'єктів, ресурсів, власних виробничих потужностей тощо.

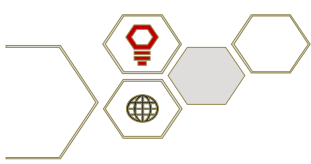

В роботі досліджується стан малого та середнього підприємництва, сукупність ключових змін в організаційному механізмі бізнес-сектору, що мали переваги за результатами запровадження воєнного стану; здійснюється узагальнення негативного впливу воєнних подій на відсотковий показник динаміки діяльності фізичних осіб-підприємців (ФОП). Паралельно здійснюється аналіз заходів із підтримки, організованою вітчизняним урядом, зокрема в контексті додаткового ефективного фінансування господарюючих суб'єктів з подальшою метою попередження їх невикладного банкрутства.

***Метою** дослідження є вивчення актуальних питань з подальшою розробкою практичних рекомендацій щодо використання інноваційних підходів до впровадження механізмів адміністративно-правового регулювання з підтримки малого та середнього бізнесу в Україні, зокрема в умовах військового стану.*

Матеріалами дослідження є:

– нормативно-правові акти: Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15.03.2022 р.; Постанова КМУ № 314 від 18.03.2022 р. «Про деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану»; Постанова КМУ №1156 від 12.10.2022 р. «Про деякі питання фінансування підтримки малого та середнього бізнесу»; Постанови КМУ №1095, №1207, №1208 від 30.09.2022 р. та 28.10.2022 р. (стосуються питань підтримки індустріальних (промислових) парків в Україні; Постанова КМУ №821-р від 30.08.2024 р. «Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках»; Постанова КМУ №1369 від 29.11.2024 р. «Деякі питання політики державної власності»; Указ Президента України від 26 січня 2024 року № 30/2024 «Про Раду з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану».

– праці вітчизняних та зарубіжних теоретиків та практиків, що були розглянуті в контексті забезпечення перспективних напрямів удосконалення вітчизняного законодавства галузі нормативно-правового регулювання забезпечення діяльності вітчизняного підприємництва.

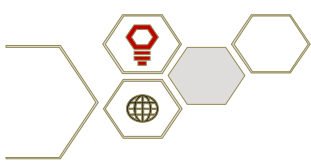
Застосування **методів** обумовлюється, перш за все, цілісним та послідовним підходом, що в найближчій перспективі забезпечує широкі можливості із вивчення нагальних проблем в уніфікованому адміністративно-правовому полі. З подальшою метою досягнення відповідних завдань з досліджуваної проблематики зроблено акцент на діалектичних напрямках наукового аналізу з наступним залученням сукупності різновекторного методологічного інструментарію затребуваних сучасних універсальних наукових спрямувань, які набули індивідуального значення у правовій галузі.

В залежності від напрямків дослідження в роботі було використано наступні методи дослідження: загальнонаукові; емпіричні і теоретичні; методи опису та обробки результатів дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є інформативні показники сьогодення, статистичні та дані, основані на реальних подіях відповідно до тематики дослідження протягом 2022–2025 рр., а також роботи провідних вітчизняних економістів та правників у сфері дослідження розвитку малого та середнього підприємництва у період діючого воєнного стану.

Результати. За результатами здійсненого дослідження сформовано низку напрямів з удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності малого та середнього підприємництва в Україні в період воєнного стану.

Висновки. Одними із перспективних напрямів удосконалення правового регулювання діяльності малого та середнього бізнесу в Україні в період воєнного стану є:

- розробка стратегічних шляхів з подолання економічної кризи;
- збереження фінансової стабільності всіх існуючих на даний час платників податків;

- забезпечення підтримки вітчизняного малого та середнього підприємництва;
- оптимізація рівня податкового тиску, що чітко окреслено податковим законодавством України та та фінансово-правовими спроможностями відповідних суб'єктів господарської діяльності.

Ключові слова: *нормативно-правові засади, механізм правового регулювання діяльності малого та середнього бізнесу, регламент, адміністративно-правове забезпечення, господарська діяльність, податкове законодавство.*

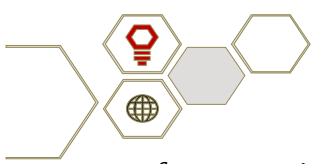
Current problems of adaptation of small and medium-sized businesses to military events in Ukraine

Bahniuk Maksym

Postgraduate, Department of Law,
Private Higher Educational Institution "European University", Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0003-8684-369X>

Abstract. *The article aims to reveal the fundamental principles for the subsequent development of an algorithm to support domestic small and medium-sized enterprises (SMEs) in the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine. It determines the percentage of business vulnerability to military events: according to results published in January 2025, nearly 75% of entrepreneurs have ceased their activities, indicating an alarming trend of a sharp decline in the number of economic entities directly related to the economic crisis and reforms in the legal and regulatory framework.*

However, the overwhelming majority of businesses are not stopping at what has been achieved and continue to seek innovative methods for adapting to these extraordinary circumstances. They are focusing on mobilizing additional reserves

for sustaining their activities, implementing a range of transformational or relocation measures to preserve their facilities, resources, and production capabilities.

The paper examines the state of small and medium-sized enterprises, the set of pivotal changes in the organizational mechanism of the business sector that have proven advantageous under martial law, and summarizes the negative impacts of military events on the dynamics of activity indicators for individual entrepreneurs. At the same time, it analyzes the measures organized by the national government to support businesses, particularly in the context of providing additional effective financing to economic entities, with the goal of preventing their adverse bankruptcy.

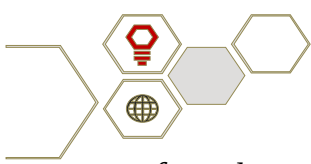
The purpose of the study is to examine current issues with the subsequent development of practical recommendations for applying innovative approaches to implementing mechanisms of administrative and legal regulation to support small and medium-sized businesses in Ukraine, particularly under martial law conditions.

The research materials include:

– the works of domestic and foreign theorists and practitioners were reviewed in the context of ensuring promising directions for the improvement of national legislation in the field of regulatory and legal framework supporting the activities of domestic entrepreneurship.

The application of methods is conditioned by a holistic and consistent approach, which in the near future provides broad opportunities for studying urgent issues within a unified administrative and legal framework. With the subsequent goal of achieving relevant objectives in the studied problem area, emphasis was placed on dialectical directions of scientific analysis, followed by the application of a set of multidirectional methodological tools of demanded modern universal scientific trends that have acquired individual significance in the legal field.

Depending on the research directions, the following research methods were used in the study: general scientific; empirical and theoretical; methods of description and processing of research results. The theoretical and methodological basis of the research consists of current informative indicators, statistical data, and

facts based on real events related to the research topic throughout 2022–2025, as well as works of leading domestic economists and legal scholars in the field of small and medium enterprise development during the ongoing martial law period.

Conclusions. *One of the promising directions for improving the legal regulation of small and medium-sized business activities in Ukraine during martial law includes:*

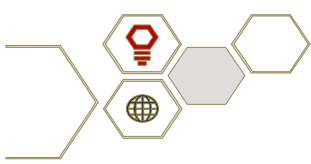
- the development of strategic approaches to overcoming the economic crisis;*
- maintaining financial stability for all current taxpayers;*
- ensuring support for domestic small and medium-sized enterprises;*
- optimizing the level of tax pressure, which is clearly outlined by the tax legislation of Ukraine and aligned with the financial and legal capacities of the relevant business entities.*

Keywords: *legal and regulatory framework, mechanism of legal regulation of small and medium-sized business activities, regulation, administrative and legal support, economic activity, tax legislation.*

Постановка проблеми. Ефективний розвиток підприємництва відіграє ключову роль в національному управлінні кожної країни світу. Вважаємо його одним з найпріоритетніших напрямків, що покликаний сприяти зростанню показників економічного становища громадян та держави в цілому.

Нажаль війна завдала суттєвого удару вітчизняному бізнес-середовищу: протягом 2022-2025 років невпинно триває тенденція до інтенсивного закриття фізичних осіб-підприємців (ФОП). Додатково маємо несприятливе сукупне скорочення відповідної кількості підприємств-закриттів серед юридичних осіб.

Загалом, за період з лютого 2022 р. по січень 2025 р. закрилися майже 685 000 ФОП. В січні 2025 року зафіксовано антирекорд: 61 455 ФОПів закрито, водночас лише 21 358 зареєструвалися – закрито втричі більше, ніж відкрито. Отже ФОП за час війни зменшилися на близько 685 000 суб'єктів, з

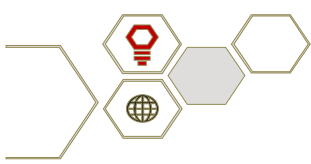
них за один лише січень 2025 р. припинили діяльність ~61,5 тис. Юридичних осіб у 2024 році стало менше: закрито ~3 300 підприємств, а нових було менше на 2,7% порівняно з 2023 р. [12].

За підсумками 2024 року внаслідок бойових дій по всій території України приблизно до 45% малих та середніх підприємств ледь функціонують, перебуваючи під щорічною загрозою закриття. Масові міграційні процеси призвели до поступового зменшення попиту в більшості галузях. До прикладу: найістотніше це відчувається в галузі готельного-ресторанного бізнесу, дизайну, SPA-салонів, закладах позашкільної освіти, середньої освіти. Внаслідок перебоїв із забезпеченням сировиною, складнощів у логістиці та скорочення попиту збитків зазнають також малі й середні виробничі підприємства.

Українські аграрії також стикаються з постійною потребою шукати шляхи реалізації та вивезення продукції. Блокування портів різко ускладнює перевезення й доставку вантажів. Аграрний сектор продовжує зазнавати значних втрат від безпосередніх воєнних дій: переважна більшість полів, що знаходиться вздовж всього кордону із росією, замінована та зруйнована вибухами, втрачаються посіви, руйнується та знищується сільгосптехніка, здійснюється нелегальний вивіз українського зерна. Однак не заважаючи на низку перешкод, нестабільність економічного та демографічного становища в державі в надзвичайних умовах російської агресії, введення військового стану та загрози знищення, суб'єкти малого й середнього бізнесу продовжують вести діяльність, забезпечувати перелік нових робочих місць, генерувати бюджетні ресурси та укріплювати обороноздатність держави.

Отже, актуальність питання національної підтримки із подальшим регулюванням малого та середнього бізнесу належить до кола найгостріших проблем, які потребують термінового вирішення.

На сьогодні одним із основних векторів реформування економічних процесів в державі виступає реалізація намічених заходів зі сприяння розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Малий бізнес відіграє

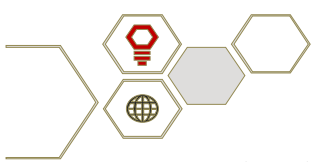
важливу роль у створенні нових робочих місць, сприяє зниженню соціальної напруги, сприяє формуванню здорової конкуренції на ринку, забезпечує підвищення інвестиційної та інноваційної привабливості та динаміки, визначає підґрунтя для становлення середнього класу, має безпосередній вплив на швидкість економічного зміцнення, склад і рівень ВВП.

Враховуючи власну адаптивність в управлінні та оперативність, середні, а особливо малі підприємства володіють доступом до провідних світових практик та ресурсів, що поступово виявляються доступними через активні глобалізаційні процеси із запровадженням новинок технічного прогресу.

Спираючись на вищевикладене, важливою є як концептуальна, так і прикладна розробка проблематики відносин, що встановлюються у відносинах між державою та бізнесом, та специфічних чинників, що визначають характер відповідних відносин. Тільки держава компетентна забезпечити основний шлях трансформації підприємницької сфери, впроваджуючи безпосереднє управління нею через низку новітніх засобів адміністративно-правового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного управління, підтримки та заохочення розвитку вітчизняного середнього та малого підприємництва завжди перебували у фокусі актуальних досліджень як українських, так і зарубіжних економістів та правників.

В останні роки дану тематику відпрацьовували у власних дослідженнях наступні теоретики та практики: О.В. Арєф'єва [1], І.В. Бабій [2], О.І. Боксалова [2], Н.М. Василець [3], Ю.Ю. Ведєніна [17], О.П. Витвицька [4], Т.М. Григоренко [5], О.В. Дикань [6], Н.М. Краус [9], К.О. Краус [9], Н.Ю. Ковальчук [8], А.І. Калугарь [8], А.С. Корюгін [4], К.О. Маркевич [13], Т.О. Мурована [11], О.М. Остапчук [2], С.В. Пілецька [1], О.М. Пищуліна [13], Л.М. Сакун [17], Л.В. Сухомлин [17], С.Ю. Суворова [4], Н.Л. Фролова [6], О.С. Цимбал [17] та ін. Втім, сучасний етап економічних реформ в умовах війни диктує нагальну необхідність в ефективній розробці специфічного підходу до сутності національної підтримки з подальшим стимулюванням

активізації розвитку бізнес-галузі, формування особливого погляду на природу державної підтримки та стимулювання розвитку підприємницької діяльності як сфери.

Зокрема, події перших місяців військового стану спричинили потребу в негайній необхідності якнайшвидшого ухвалення Урядом країни певного переліку інноваційних нормативно-правових документів задля ефективної реалізації комплексу заходів та сучасних програм із подальшої підтримки й стимулювання національного підприємницького середовища.

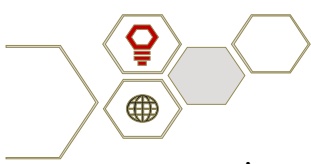
Зокрема, виникає необхідність зупинитися на дослідженнях специфічного стану діяльності малих підприємств в сучасних умовах воєнного стану та подальшій розробці алгоритму реформування їх конкурентоспроможності в післявоєнний період:

– робота Ареф'євої О.В. [1] відзначається зацентованою увагою на важливій ролі стейкхолдерів в якості зацікавлених сторін у ефективному процесі із створення умов для гарантування безпеки для прискореного розвитку малого бізнесу, створення нових перспектив з конкретною метою покращення стану із працевлаштування та збільшення відсоткових показників економічної спроможності відповідно;

– вченими-практиками О.В. Дикань та Н.Л. Фроловою [6] зроблені спроби щодо розкриття ключових проблем та бар'єрів у перешкоджанні поетапного відновлення малого та середнього бізнесу із паралельним розробленням та впровадженням на практиці механізму сталого розвитку в умовах збільшення загроз для їхньої стабільності у функціонуванні.

Поступовому зміцненню позицій франчайзингу в Україні в довоєнний час, з одночасними його реаліями, особливостями та інноваційними шляхами подолання зростання у післявоєнний період присвячено дослідження вчених-теоретиків К.О. Маркевич, О.М. Пищуліна [13].

Таким чином, переважною більшістю авторів зроблено ефективні спроби у висвітленні проблематики створення інноваційної післявоєнної моделі розвитку малого та середнього підприємництва в Україні, досліджено

перелік гарантійних напрямків національної підтримки із подальшим процесом стимулювання розвитку бізнесу в Україні не тільки в період чинності воєнного стану, а й після його відміни.

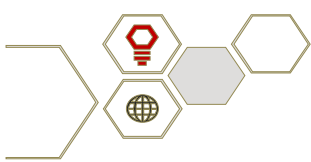
Звертаючись до тематики досліджень науковців, на нашу думку, ще не отримало належного наукового висвітлення питання адаптації малого та середнього підприємництва до воєнних подій та його підтримка з огляду на забезпечення фінансової та кадрової стійкості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених проблематиці підтримки Урядом України середнього та малого бізнесу під час воєнного стану, все ж-таки існують актуальні аспекти у сучасних економіко-політичних умовах, з подальшою ефективною метою розв'язання яких потрібна активізація доктринальних досліджень механізму адміністративно-правового забезпечення функціонування середнього та малого бізнесу через запуск програм їх підтримки.

Відповідно до проведеного огляду літературних джерел, виокремимо декілька не розглянутих частин загальної проблематики.

По-перше, переважна більшість вчених сукупність методів підтримки підприємництва розподіляють на такі групи: податкова, митна та фінансова підтримка, дерегуляція, підтримка на місцевому рівні (зокрема, сприяння релокації), інформаційна підтримка та підтримка в розрізі галузей. На думку автора, авторами не приділено достатньої уваги саме міжнародній підтримці, адже більшість із суб'єктів господарювання, яким вдалось зберегти бізнес та пережити шоковий момент, початок війни та перші місяці загальнонаціональної нестабільності, має потребу у зовнішніх фінансових ресурсах, додаткових джерелах фінансування діяльності та інвестиціях [16].

По-друге, станом на сьогодні маємо достатню кількість дискусійних напрямів стратегічного відновлення малого та середнього підприємництва, серед яких: формування відповідальної державницько-політичної еліти, визначення вектору із довгостратегічним поетапним розвитком економічного

сектору та відповідне націлення розвитку бізнес-активностей на міжнародні напрями збуту, галузі й види діяльності, в яких українські бізнес-структури віднайдуть здатність посилити свої конкурентні позиції у світі.

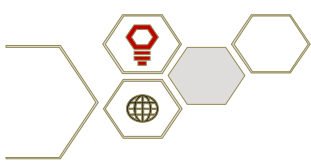
У свою чергу не наводиться в повному обсязі перелік національних дерегуляційних заходів з відповідної підтримки малого та середнього бізнесу у воєнних умовах, що за умов вдалого прийняття та запровадження на практиці (дерегуляційних заходів) пришвидшиться процес відновлення та активізації вітчизняної підприємницької діяльності після перших місяців катастрофічних втрат через повномасштабне вторгнення. Також варто відпрацювати регламент та інструменти, які має поступово реалізувати уряд у галузі підприємницької діяльності з подальшою метою подолання негативних перешкод.

Отже, потенційний внесок даного дослідження полягає в тому, щоб детальніше дослідити вищевикладені аспекти, акцентуючи увагу на розробленні рекомендацій для покращення механізму адміністративно-правового забезпечення функціонування середнього та малого бізнесу через запуск програм їх підтримки відповідно.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення актуальних питань з подальшим формуванням напрямків їх удосконалення щодо реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення функціонування середнього та малого бізнесу через запуск програм їх підтримки відповідно.

Завдання дослідження:

- виділити методологічні основи дослідження механізму адміністративно-правового забезпечення функціонування середнього та малого бізнесу;
- ознайомитися із особливостями європейського досвіду адміністративно-правового регулювання діяльності малого та середнього підприємництва з подальшою перспективою його впровадження у вітчизняну законотворчу практику;

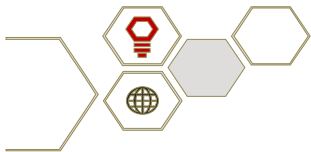

- виокремити актуальні проблеми механізму адміністративно-правового забезпечення функціонування середнього та малого бізнесу у воєнний та післявоєнний періоди;
- обґрунтувати перелік ефективних напрямків, реалізація яких сприятиме створенню позитивного мікро та макро-клімату у вітчизняному малому та середньому бізнесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активне втручання представників державної влади в український бізнес із метою підтримки підприємців є вагомим критерієм як його подальшого розвитку, так і зростання макроекономічних показників загалом. З огляду на таке положення, сьогодні перед Урядом країни постає одне з першочергових завдань, яке стосується розроблення та реалізації ефективної політики держави у сфері стимулювання розвитку бізнесу, зокрема створення сприятливого середовища для його підтримки та функціонування [10, с. 4].

Вітчизняна підтримка малого та середнього підприємництва відбувається в межах поетапного запровадження локальних програм згідно із Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 року [15]. В цілому кінцевою метою інноваційної національної підтримки реформування малого та середнього бізнесу є формування комфортних та захищених фінансових, адміністративних та регулятивних умов з метою подальшого безперебійного його розвитку, гарантування нормативно-правової підтримки підприємництва в якості ефективного засобу з прискореної нейтралізації негативних економічних тенденцій в країні, захист інтересів вітчизняних підприємств, поетапного запровадження сприятливих умов для бізнес-активності з метою подальшої результативної підтримки працевлаштування населення України, забезпечення запровадження на практиці нових вакансій.

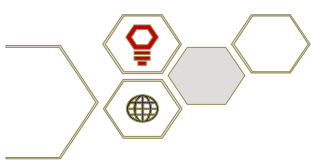
Ми вважаємо, що найефективнішими векторами з національної підтримки розвитку малого та середнього підприємництва в державі у період воєнного стану є:

- державне відшкодування частини відповідних відсотків за кредитами, виділеними для поетапного втілення інноваційних програм малого та середнього підприємництва;
- часткове зменшення платежів з оренди рухомого чи нерухомого майна, подвійних комісійних зборів за факторинг й гарантійні платежі;
- заставні та поручительські зобов'язання за кредитами малого та середнього підприємництва;
- фінансові гарантії, включаючи певний перелік послуг з мікрокредитування (надаються для започаткування та здійснення підприємницької діяльності на основі захищеного бізнес-проекту);
- програма майбутнього фінансування здійснюється з цільовою метою закупівлі з подальшою інтеграцією на практиці інноваційних технологій;
- поетапне відшкодування майбутніх видатків на розвиток малого і середнього підприємництва у партнерстві з великими компаніями в умовах військового часу та у післявоєнний період відбудови;
- впровадження інноваційних механізмів з фінансової підтримки енергозберігаючих та екологічно натуральних технологій;
- інші форми національного фінансування, дозволені чинними нормативно-правовими актами.

Першочерговою умовою ефективного розвитку малого та середнього бізнесу в умовах сталого розвитку є конкурентоспроможність, що фактично гальмує непомірне збільшення цін на всю сукупність товарів та послуг, що в подальшому спонукає представників бізнесових структур до поетапної модернізації стандартів виробництва та, як результат, удосконалення якісних показників продукції з подальшим впровадженням інноваційних технологій відповідно.

Стабільне зростання підприємницької діяльності малого і середнього бізнесу у країнах з порівняно високим рівнем суспільно-економічного розвитку зумовлено фактом відсутності протиборства великого виробництва проти малого виробництва, одночасно реалізуючи на практиці принцип

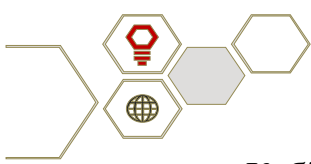
партнерства великих і малих компаній. Великі корпорації не звикли тиснути у своїй діяльності на малий бізнес, а, навпаки, доповнюючи та підтримуючи один одного в індивідуальних напрямках персоналізованого виробництва продукції із покроковим застосуванням інноваційного прогресу.

Певний перелік макроекономічних показників та прогнозів, що сформовані протягом 2022-2024 років відображають досить важливу картину у подальшому розумінні саме тих складних процесів, які відбуваються в національній і глобальній економіці і що паралельно відтворюють сучасний стан справ.

Повномасштабне військове вторгнення росії у лютому 2022 року кардинально вплинуло на щоденний порядок функціонування країни та спричинило невтішні збитки вітчизняній економіці відповідно. Військові події вкрай негативно вплинули на перспективи національних підприємств здійснювати повноцінну діяльність як на території України, так і за її межами.

Згідно з результатами опитування власників та керівників підприємств, з 24 лютого 2022 року повністю або майже повністю припинили роботу 46,8% підприємств. Лише 12,4% не змінили і не розширили сферу своєї роботи порівняно з довоєнним. 19% підприємств України змушені були переїхати в інші регіони, більшість з них зі Сходу України (41% підприємств Сходу вже релокували свої виробничі потужності та персонал чи здійснять це найближчим часом), за даними дослідження стану та потреб бізнесу в умовах війни. Зменшення навантаження також призвело до скорочення кількості працівників у малому та середньому бізнесі [16; 18]. Згідно з результатами опитування, 20% співробітників пішли у відпустку, 27% співробітників пішли на скорочення зарплати, а 20% співробітників були звільнені (більше 1 млн. осіб) [12].

У військових умовах держава не зупиняється над здійсненням поетапної підготовки відповідних трансформаційних змін у сфері в законодавства, аби здійснити максимальну підтримку підприємств малої та середньої галузі задля їх безперервної діяльності на покращення економічного стану держави. Тому

саме Кабінет Міністрів проводить роботу над впровадженням спрощення податкових механізмів для суб'єктів господарювання під час воєнного стану.

Для держави результати від запровадження додаткових податкових преференцій виявлятимуться в наступному:

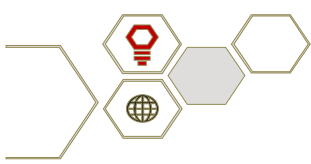
- зміна конкурентоспроможності економіки в кращий бік, що, в свою чергу, чинить багатовекторний позитивний вплив на суспільно-політичний й економічний розвиток країни: відновлення та модернізація виробничої потужної бази, застосування енергоефективних та передових технологій у власній виробничій діяльності, розширення додаткових перспективних можливостей для майбутнього працевлаштування населення, збільшення власних грошових доходів працівників;

- примноження кола з додаткових перспективних платників податків та зміна темпу нарощування податкових надходжень у перспективі;

- у випадку оформлення пільги у короткостроковому форматі, державою мають повернутися фінанси, паралельно отримавши відпрацьовані відсотки. У відповідний спосіб на спеціальній основі відбувається фактичне інвестування інноваційних проєктів приватного сектора, що у більшості випадків дозволить уникнути суб'єктивного розподілу бюджетних коштів з подальшою метою підтримки модернізаційної діяльності, які, до того ж, здійснюються в межах правил Світової організації торгівлі (СОТ).

Додатково: впровадження податкових преференцій на практиці фактично унеможливить пред'явлення претензій у негативних випадках незбалансованого розподілу цільових коштів. Якщо розібратися більш детально, то варто підкреслити, що все ж-таки податкові пільги являються державними фінансовими витратами, які майже на постійній основі нажалі не мають чіткого фіксування в офіційних звітах.

Безсумнівно, вигоди від застосованих урядом держави податкових пільг є суттєвими. Однак варто враховувати той факт, що перелічений перелік фіскальних інструментів нажалі не позбавлений негативних вад, серед яких: проблемність у ефективному вимірюванні кінцевої результативності

податкових преференцій та організації належного контролю за розподілом звільнених фінансових засобів; ускладнення, спричинені нагальною потребою в покроковій систематизації сукупності інноваційних і інвестиційних видатків; ризик виникнення необ'єктивного підходу при обранні отримувачів пільг.

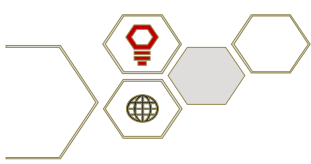
Кабінет Міністрів України вніс зміни до попередніх рішень щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва.

Ситуація, що відбувається у військовий час в нашій державі змушує негайно вдосконалювати вже існуючі та відшукувати інноваційні напрями виходу з небезпечної вітчизняної економічної кризи. На наш погляд, до беззаперечних векторів стимулювання середнього та малого підприємництва можна віднести:

- розробка стратегічних шляхів з подолання економічної кризи;
- збереження фінансової стабільності всіх існуючих на даний час платників податків;
- забезпечення підтримки вітчизняного малого та середнього підприємництва;
- оптимізація рівня податкового тиску, що чітко окреслено податковим законодавством України та її фінансово-правовими спроможностями відповідних суб'єктів господарської діяльності;
- зміцнення продуктивного діалогу, кооперації та взаємної підтримки між підприємствами на державному та регіональному рівнях.

До того ж до вже запроваджених векторів окремою складовою безперебійної підтримки з наступним кроком – відбудовою національного бізнесу є використання міжнародної практики країн в умовах надзвичайних ситуацій (війни, пандемії тощо), зокрема: розширення фінансової підтримки для малого та середнього бізнесу, у тому числі за рахунок:

- взаємодії між урядом країни та міжнародними кредитними агентствами й організаціями, які допомагають підприємцям розширити приватний бізнес у країні (наприклад, Агентство США з міжнародного

розвитку (USAID); недержавна некомерційна організація «Оксфам»; Шведська агенція міжнародного розвитку та співробітництва (SIDA) тощо) [7];

- продуктивної співпраці монополістичних підприємств країни із ключових фінансових гравців: інституційних інвесторів, комерційних банків, банків розвитку й агенцій експортного фінансування тощо;

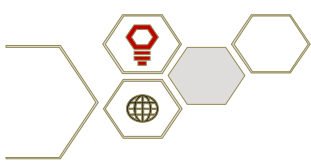
- розробка спеціальними фірмами переліку психометричних інструментів з метою формування оцінки здібностей заявників/позичальників до підприємництва; збільшення можливостей малого та середнього бізнесу для безперебійного доступу до переліку індивідуальних програм навчально-практичної консультаційної підтримки, а саме завдяки:

- старт інноваційних програм навчання підприємництву та програм підтримки малого і середнього бізнесу;

- збільшення можливостей підприємців для участі у спеціалізованих консультаціях із закордонними експертами.

Висновки. У статті проаналізовано перелік основних перешкод ведення бізнесу в умовах війни та відповідно обґрунтовано заходи, реалізація яких найкращим чином сприятиме створенню ефективного бізнес-середовища для підтримки та розвитку вітчизняного підприємництва.

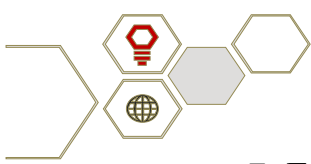
До відповідних заходів віднесемо: розширення фінансових ресурсів для малого та середнього підприємництва (ефективна взаємодія між Кабінетом Міністрів України та відповідними міжнародними кредитними агентствами й організаціями, що полегшують процес реформування бізнесу в межах країни, продуктивне партнерство між приватним бізнесом країни, інституційними інвесторами, банками комерційного і розвитку типу, експортно-кредитними агентствами та Міжнародною фінансовою корпорацією, яка входить до Групи Світового банку, розробка спеціальними фірмами переліку психометричних інструментів з метою формування оцінки здібностей заявників/позичальників до підприємництва; збільшення можливостей малого та середнього бізнесу для безперебійного доступу до переліку індивідуальних

програм навчально-практичної консультаційної підтримки,); збільшення можливостей малого та середнього бізнесу для безперебійного доступу до переліку індивідуальних програм навчально-практичної консультаційної підтримки (старт інноваційних програм навчання підприємництву та програм підтримки малого і середнього бізнесу); збільшення можливостей підприємців для участі у спеціалізованих консультаціях із закордонними експертами.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О., Пілецька С., Лістрова М. Формування конкурентної стратегії підприємства в системі антикризового управління. *Економіка та суспільство*. 2022. №43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-35>
2. Бабій І., Баксалова О., Остапчук О. Механізм формування конкурентної політики малого підприємництва в післявоєнний період. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 123–130. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.2.123.130>.
3. Василець Н. М. Наукові підходи до розвитку малого підприємництва в умовах війни. Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій : колективна монографія. Portugal – Chernihiv: REICST, 2022. С. 110–121. DOI: <https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-08>.
4. Витвицька О., Суворова С., Корюгін А. Вплив цифрового маркетингу на розвиток підприємництва в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1518> (дата звернення: 07.06.2025).
5. Григоренко Т. М. Франчайзинг в Україні: реалії та перспективи розвитку в умовах воєнного стану. *БІЗНЕС-ІНФОРМ*. 2022. № 12. С. 145–153. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-12_0-pages-145_153.pdf
6. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малий та середній бізнес в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>.

7. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022. 77 с.

8. Ковальчук Н., Калугарь А. Виклики для підприємств України в умовах війни з росією. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-57> (дата звернення: 07.06.2025).

9. Краус Н., Краус К., Поченчук Г. Жіноче підприємництво: ризики, інструменти підтримки, механізми реалізації. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 2. С. 46–59. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.46.59>

10. Мельник Т.Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2 (100). С. 3–11. URL: [https://doi.org/10.26642/jen-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/jen-2022-2(100)-3-11) (дата звернення: 18.05.2025).

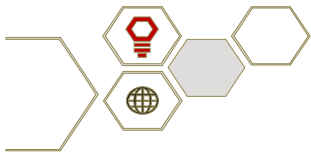
11. Мурована Т. О. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>.

12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

13. Пищуліна О., Маркевич К. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації: аналітична записка. Київ: Razumkov centre, 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf> (дата звернення 17.05.2025).

14. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30.06.2023 р. № 3219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text>

15. Програми підтримки бізнесу під час війни. 2022. URL: <https://buduysvoe.com/publications/programypidtrymky-biznesu-pid-chas-viyny> (дата звернення: 18.05.2025).

16. Ринок праці в умовах війни: тенденції та перспективи / Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viyny-tendentsiyi-ta-perspektyvy> (дата звернення: 02.06.2025).

17. Сакур Л. М., Веденіна Ю. Ю., Сухомлин Л. В., Цимбал О. С. Формування стратегії антикризового управління на підприємствах машинобудування в умовах змін. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал*. 2021. № 5. Т. 2. С. 35–40.

18. Українці у червні відкрили рекордну кількість ФОПів за останні три роки. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fop-record-2023>